

Na všech třech pohledech na Prahu je možné identifikovat totožný shluk budov s věžovitou siluetou. U Willenberga a perspektivního plánu Vyšehradu se však nachází ve větší vzdálenosti od městských hradeb, přibližně v místech Nuslí nebo Vršovic. V obou lokalitách ve sledované době existovala šlechtická sídla, ve Vršovicích rovněž i církevní stavba. V rozmezí let 1557–1619 drželi Vršovice novopečení rytíři Granovští z Granova, straníci a úředníci krále Ferdinanda I. Nejnovější

Obr. 2. Philipp van den Bossche 1606: Praga caput regni, tzv. Sadelérův prospekt Prahy – výřez: Pohled směrem do Nuselského údolí přes věž kostela Panny Marie Na Slupi a úsek středověkých hradeb mezi Karlovem a Vyšehradem. V průhledu se rýsuje zástavba se siluetou věže, kterou zčásti skrývá vegetace. Podobnost se siluetou patrnou na Willenbergově vedutě (obr. 3) je více než zřejmá, pouze se nachází opticky blíže k Vyšehradu a hradbám Nového Města. Mědiryt. Uloženo: AMP Sběrka grafiky, sig. G 19.

literatura soudí, že ke stavbě nové renesanční tvrze v areálu hospodářského dvora při Botiči došlo již za Kašpara Granovského z Granova v druhé polovině 16. století. Jako královský rada, sekretář české komory a majitel několika vsí k tomu jistě měl vhodné podmínky (ÚLOVEC 2001, 334–335).⁸

Nusle byly až do 18. století velmi malá víska o několika málo usedlostech, která se rozkládala kolem poplužního dvora v dominantní poloze na patě svahu Pankrácké plošiny do údolí Botiče. Dvůr měl obytné stavení na způsob tvrze, o níž hovoří zápis v DZ k roku 1657: „tvrz neboližto dvůr Nuselský... v němž prve vždycky rytířské osoby bydlely a za tvrz jej pokládaly, tu několik pokojů pěkně vystavěných, ale tou roztržeností nájemskou v ruinu přišly“. K roku 1586 je zaznamenán Hložek z Byslavic na Nuslích a k roku 1650 Jaroslav Vopršál z Jetřichovic i na Nuslích (LIBAL/CHARVÁTOVÁ/JEČNÝ 1957, 13,

20). Archivní bádání by jistě odhalilo další jména. Z hlediska farní správy spadaly Nusle ke kostelu sv. Pankráce a vlastní kostel tehdy neměly. Roku 1575 zakoupilo Dolní Nusle Nové Město pražské a Horní Nusle s dvorem držel Hynek Krabice z Veitmile. Horní díl vsi několikrát změnil majitele, než jej roku 1628 získal Sezima z Vrtby. Jeho vnuk Jan Josef Sezima z Vrtby kolem roku 1715 postavil při dvoře jednoduchý zámek s parkem a koupil Dolních Nuslí ves opět scelil (KUČA 2002, 569–573).⁹ Na perspektivním plánu Vyšehradu ze 70. let 17. století je dvůr zachycen jako shluk budov s věžovitou stavbou v čele, od kterého směřuje stromořadí k altánu či kapli na březích Botiče (KUČAŘ 1953, příloha).¹⁰ Zdá se tedy, že k parkovým úpravám okolí dvora docházelo již v závěru 17. století a vrcholem se stala (pře)stavba zámku počátkem století následujícího.

Jak tvrze ve Vršovicích, tak ještě mnohem pravděpodobněji dominantní Nuselský dvůr se stavením na způsob tvrze představují podle mne mnohem reálnější možnosti interpretace onoho shluku budov

8 Zbytky tvrze odstranila demolice v roce 1988. Plocha dvora s tvrzí se nacházela v místech dnešního parkoviště u FC Bohemians.

9 Dvůr se zámek se nacházel v prostoru dnešního náměstí Bratří Synků a zanikl počátkem 20. století.

10 V době vzniku článku nebylo originální vyhotovení plánu (původní sig. 93cA132) k dispozici. Pro účely lokalizace vsi a dvora Psáry však plně postačila černobílá fotokopie. K nalezení plánu došlo až po aktivním hledání autora tohoto článku po všech institucích, které jej kdy vlastnily. V průběhu katalogizačních prací v roce 2013 se podařilo pracovnícím Mapové sbírky Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy nalézt poslední originální vyhotovení perspektivního plánu. Tímto děkuji pracovníkům Mapové sbírky PŘF UK, Archivu Národního muzea, Archivu hlavního města Prahy i Knihovny Národního muzea za jejich pomoc při hledání. Nově nalezenému plánu, příběhu jeho vzniku i dalším neznámým ikonografickým pramenům k Vyšehradu a jeho okolí se budu věnovat ještě podrobněji.

stával k vinici Drbalce“ a podobné, nabývat ostřejších kontur a smyslu ve vztahu k zaniklé vsi Psáry (obr. 5, 7). Definitivní soud k lokalizaci Psár by vyžadoval přihlídnout k pramenům i literatuře v mnohem širším časovém období, než je závěr 16. století, a rozšíření přinejmenším o archiválie Nového Města pražského a slova archeologů. To bylo mimo pramenné zaměření tohoto článku. Přesto si dovoluji zformulovat několik předběžných závěrů, jak se mi jeví ze zpráv a perspektivního plánu. Pracovně lze pro 16. a 17. století hovořit přibližně o třech historických krajinách v prostoru zaniklé vsi Psáry, které se překrývají a vzájemně ovlivňují.

I. VES PSÁRY JAKO SMÍŠENÁ ZÁSTAVBA

(cca 40. léta 16. století,³⁷ vzpomínky ve zprávě o pochůzce s Vyšehradskými)

Při cestách vycházejících z mohutné gotické vyšehradské brány Špičky, které klesaly směrem na východ do Nuslí a na sever do Slupi, se koncentruje zástavba stavení patřících ke vsi Psáry. Směrem k Slupi stojí stará kaple. Zástavba má smíšený charakter obydlených, opuštěných i polozbořených stavení, tak jako jiné části zástavby Vyšehradu od druhé poloviny 15. století. Ve dvoře dole u Botiče se hospodaří a chovají se zde koně a jiná hospodářská zvířata.

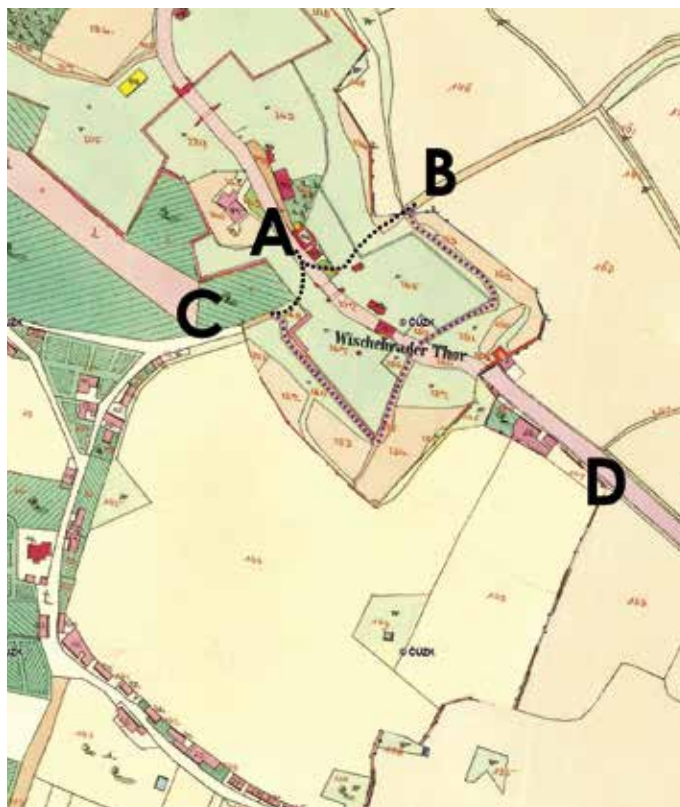
II. GRUNTY, JEŽ SLULY PSÁRY

(2. polovina 16. století, čas pochůzky s Vyšehradskými, retrospektivní poznámky v perspektivním plánu Vyšehradu pocházejícího z doby 1671–1681)

Pozemky bývalých Psár slouží převážně jako zahrady, vinice a zdroj stavebního materiálu pro horní část Města hory Vyšehrad (odvoz světnice). Zástavbu směrem dolů k Slupi pohltila vinice Děkanka (na plánu pod názvem Drbalka) táhnoucí se až dolů k Botiči. Základy domů ve svažitém terénu byly druhotně využity například jako fundament pro nový lis na víno atp. Kaple nacházející se směrem k Slupi stále stojí v jedné ze zahrad (tedy mimo vinici Děkanku, která pojala západní část vsi). Ještě

Obr. 6. Předpokládaný průběh cest od vsí Nusle a Podolí do vyšehradské brány Špičky do roku cca 1639 **černě**, tj. před stavbou rohové hradby (tzv. hornwerk). Na výřezu spojených sekcí tzv. císařského otisku Stábilního katastru je dobře patrné, jak po stavbě rohové hradby v 1. polovině 17. století musely cesty B a C ostře uhnout ze svého původního směru (**fialově**) a obcházet patřičnou část rohové hradby do brány na novém místě. Původní trasy cest od Nuslí a Podolí rekonstruované s možností drobné korekce podle šířky šijového příkopu zaniklého stavbou barokní citadely. **A** – brána Špička (dosud fragmentárně zachována), **B** – cesta od Nuslí a Slupi, **C** – cesta z Podolí, **D** – cesta (silnice) od kostela sv. Pankráce.

Zdroj: ČÚZK, tzv. císařský otisk Stábilního katastru Čechy, sig. 5330-1 Nusle (1841), 6068-1 Praha (1842), 5753 Vyšehrad (1842); dostupné na <<http://historickemapy.cuzk.cz>> (graficky upravil autor, 2013).

tehdy je v ní patrné „kamení hrobové“ a stále žije tradice, že by zde „nějaký velký pohanský pán ležeti měl“. Což může znamenat mnohé, ale interpretaci přenecháme archeologům a budoucnosti. Tuto kapli můžeme velice pravděpodobně spojit s rotundou sv. Markéty, umístěnou či spíše tušenou badateli na území severního vyšehradského podhradí v dominantní poloze nad Botičem poblíž vily Přemyslovky (RŮŽIČKOVÁ 2000, 69). O jiné církevní stavbě, například o farním kostele předpokládaném KEJŘEM (1983, 129), zpráva ani jiné prameny nehovoří. Ve dvoře Psáry dole u potoka se již nechovají hospodářská zvířata a zpráva na jeho místě hovoří pouze o zahradě s vraty vybavenými „dřevěnou věcí“ (znamením?). Zpráva o pochůzce komorníků s Novoměstskými budovu dvora jako orientační bod nezmiňuje nejspíš zcela záměrně (zřetelný doklad panství Vyšehradské kapituly). Dvůr se tehdy sice již stal součástí zahrady a sloužil jako její vstup i zázemí, ale velmi pravděpodobně z větší části stále stál. Vždyť ještě

o století později jej perspektivní plán zachycuje v podobě zříceniny.

³⁷ K tomuto období dojdeme odečtením doby, po kterou si svědci pamatují stát jez, tj. 1578 bez 30 až 40 let.